

СИСТЕМАТИЧНА СТРУКТУРА ФАУНИ ПЛАЗУНІВ НАГОРЯНСЬКОГО ЗАКАЗНИКА МОГИЛІВ-ПОДІЛЬСЬКОГО Р-НУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛ.

Судорженко С. /., студентка V курсу, Соболенко Л. Ю.,
доцент кафедри біології та методики її навчання

Формування видового різноманіття сучасної герпетофауни відбулося в дольодовиковий період в епоху пліоцену, 1 мільйон років тому [4]. Протягом останніх десятиліть відбувається активне руйнування концепції біологічного виду, що робить дедалі складнішими екологічні та моніторингові дослідження [1, 2]. Досі питання систематики в багатьох позиціях герпетології залишаються відкритими.

На підставі проведених фауністичних моніторингових досліджень та враховуючи останні зміни в систематиці, наводимо список плазунів Нагорянського заказника Могилів- Подільського району Вінницької області:

На сучасному етапі на території «Нагорянського» заказника Могилів-Подільського району Вінницької області нами виявлено 8 видів плазунів із 22 видів України та понад 7600 видів світової фауни. До 1950-х років на півдні Вінницької області був зафіксований 9-й вид - полоз лісовий. Про його наявність на даній території вказував і Ю.Й. Пащенко [3]. На сьогоднішній день його знаходження не підтверджується. Отже, на підставі літературно аналізу та власних спостережень можна зробити висновок, що зараз різноманіття плазунів регіону налічує 8 видів (табл.1).

Плазуни, які зустрічаються в межах досліджуваного регіону, відносяться до двох підкласів і двох рядів. У підкласі анаисид у світовій фауні наявний лише один ряд - черепахи (*Testudines* або *Chelonia*), до якого належить в області єдиний вид із підряду прихованошійних черепах і родини прісноводних черепах (*Emydidae*) - черепаха болотяна (*Emis orbicularis*).

Другий підклас - лепідозаври - різноманітніший і включає в області та Україні єдиний ряд (із чотирьох рядів світової фауни) - лускатих (*Squamata*).

До цього ряду належать у сучасній фауні області 7 видів із двох підрядів - підряд ящірки (*Lacertilia*) і підряд змії (*Serpentes* або *Ophidia*). Із підряду ящірок в регіоні зустрічається 3 види (з 7 видів фауни України, 200 видів і 30 родів фауни світу): один вид роду веретінниці *Anguis*: веретінниця ламка (*A. fragilis*), один вид роду *Lacerta* (з 40 видів світової фауни): ящірка прудка (*L. agilis*), єдиний вид роду *Zootoca* - ящірка живородна (*Z. vivipara*).

Таблиця 1

Таксономічна характеристика плазунів Нагорянського заказника та їх походження

Родина	Вид	Походження	Категорія охорони
Ряд Черепахи <i>Testudines</i> Fitzinger, 1826			
Прісноводні черепахи <i>Emydidae</i> Gray, 1825	Черепаха болотяна <i>Emys orbicularis</i> (Linnaeus, 1758)	Ад	-
Ряд Лускати <i>Squamata</i> Oppel, 1811			
Справжні ящірки <i>Lacertidae</i> Fitzinger, 1826	Веретінниця ламка - <i>Anguis fragilis</i> Linnaeus, 1758	Ад	-
	Ящірка прудка <i>Lacerta agilis</i> Linnaeus, 1758	Аб	-
	Ящірка живородна <i>Zootoca vivipara</i> Jacquin, 1787 (<i>Lacerta vivipara</i> Jacquin, 1787).	Ад	-
Вужові <i>Colubridae</i> Oppel, 1811	Вуж звичайний <i>Natrix natrix</i> (Linnaeus, 1758)	Аб	-
	Вуж водяний <i>Natrix tessellata</i> Laurenti, 1768	Ад	-
	Мідянка звичайна <i>Coronella austriaca</i> Laurenti, 1768	Ад	2
Гадюкові <i>Viperidae</i> Oppel, 1811	Гадюка звичайна <i>Vipera berus</i> Linnaeus, 1758	Ад	-

Примітки: Аб - аборигени, Ад - адвентивні види. Категорія охорони відповідає категоріям третього видання Червоної книги України.

У підряді змії у складі герпетофауни регіону дослідження зустрічається 4 види (із 10 видів фауни України та понад 3000 видів світової фауни) двох родин (Із 18 родин світу). Родина *Colubridae* у регіоні включає 3 види (з більше 1990 видів 300 родів світової фауни). Із роду *Matrix* зустрічається два види у складі регіональної та української фауни (з 21 виду світової фауни): вуж звичайний (*N. natrix*) та вуж водяний (*N. tessellata*). Із рсду *Coronella* у фауні області та України зустрічається єдиний вид - мідянка звичайна (*Coronella austriaca*) із двох видів роду світової фауни.

Родина *Viperidae* представлена у фауні регіону та України єдиним родом *Vipera* (з 17 родів фауни світу), який включає один вид у фауні Нагорянського заказника — гадюка звичайна (*V. berus*) [5] (із 210 видів роду світової фауни).

Таким чином, герпетофауна Нагорянського заказника включає 8 видів плазунів.

Таксономічна структура фауни досліджуваного регіону доволі складна, що визначається її біогеографічними особливостями, історією, де більшість видів становлять крайові форми різних родів, центри яких містяться за межами регіону, а також за межами природного ареалу окремих видів (табл. 2).

Таблиця 2

Географічні типи плазунів у фауні Нагорянського заказника

Клас/родина	Географічні типи							
	широко розповсюджений				європейський			
	Середземно морський		західносибірський		Середземно морський		західносибірський	
к-ть видів	%	к-ть видів	%	к-ть видів	%	к-ть видів	%	
Плазуни:	3	25	2	25	3	37,5	1	12,5
Прісноводні черепахи					1	100,0		
Справжні ящірки	2	66,6	1	33,4				
Вужові	1	33,33			1	33,33	1	33,33
Гадюкові			1	100				

Біогеографічну основу фауни плазунів складає середземноморський географічний тип фауни (37,5 %), субдомінантне положення займають європейський та широко розповсюджений типи (по 25 %), на останньому місці - західносибірський тип (12,5 %). Родина Прісноводні черепахи представлена середземноморським географічним типом фауни. Родина Справжні ящірки представлена двома широко розповсюдженими (66,6 %), та одним європейським (33,4 %) типами. Серед Вужових порівну займають широко розповсюджений, середземноморський і західносибірський типи (по 33,3 %). На долю Гадюкових припадають всі 100% європейського типу, представленого єдиним видом гадюкою звичайною.

Список використаних джерел

1. Загороднюк І .В. Земноводні та плазуни України під охороною Бернської конвенції / І .В. Загороднюк. - К., 1999. - 108 с.
2. Загороднюк І. Види нижчих тетрапод України: у природі та на папері // Серія біологічна : Вісник Львівського ун-ту. - Львів, 2003. - Вип. 33. - С. 80-90.
3. Пашенко Ю. И. Экология и хозяйственное значение прыткой ящерицы (*Lacerta agilis*. L.) в условиях лесостепного Приднепровья / Ю. И Пашенко // Наукові зап. Київськ. ун-ту. - 1955. - Т. 13, Вип. 12. - С. 93-100.
4. Щербак Н. Н. Ящурки Палеарктики / Н. Н. Щербак - К. : Наукова думка, 1974. - 296 с.
5. <http://uk.wikipedia.org/wiki>.